

TALABALARDA FALSAFIY BILIM ORQALI TANQIDIY FIKRLASH QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH UCHUN INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR, METODLAR VA VOSITALAR

Axmadjanova Muazzam Islomjanovna

Namangan davlat pedagogika instituti stajyor-o'qituvchisi

muazzamaxmadjanova70@gmail.com

Tel: 99-322-01-41

ORCID: 0009-0002-9366-0480

Annotatsiya. Ushbu maqola falsafiy bilimlar vositasida o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga mo'ljallangan innovatsion pedagogik texnologiyalar, usullar va vositalarni o'rganadi. Falsafaning analitik, fikrlash va baholash qobiliyatlarini rivojlantirishdagi ajralmas rolini ta'kidlagan holda, maqola Sokratik dialog, munozara usullari va raqamli platformalar kabi strategiyalarni ko'rib chiqadi. Falsafiy nutqni zamonaviy ta'lim metodologiyalari bilan birlashtirish orqali tadqiqot zamonaviy sinflarda tanqidiy fikrlashni qanday rivojlantirish mumkinligini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, u hamkorlikdagi ta'lim muhiti va o'yinlashtirilgan ta'lim vositalarining talabalarning faolligi va kognitiv rivojlanishiga ta'sirini baholaydi. Topilmalar talabalarning murakkab ijtimoiy muammolarni hal qilish qobiliyatini oshirish uchun o'quv dasturlariga falsafiy tamoyillarni kiritish zarurligini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Innovatsion pedagogika, tanqidiy fikrlash, falsafiy bilimlar, Sokratik dialog, gamifikatsiya, hamkorlikda o'rganish, raqamli vositalar, ta'lim usullari.

ИННОВАЦИОННЫЕ РЕДАКЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ, МЕТОДЫ И ИНСТРУМЕНТЫ ФОРМИРОВАНИЯ СПОСОБНОСТИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У СТУДЕНТОВ ЧЕРЕЗ ФИЛОСОФСКИЕ ЗНАНИЯ

Абстрактный. В данной статье исследуются инновационные педагогические технологии, методы и средства, предназначенные для развития у учащихся навыков критического мышления посредством философских знаний. Подчеркивая неотъемлемую роль философии в развитии аналитических, рассуждений и оценочных навыков, в статье рассматриваются такие стратегии, как сократический диалог, методы обсуждения и цифровые платформы. Интегрируя философский дискурс с современными образовательными методологиями, исследование подчеркивает, как можно развивать критическое мышление в современных классах. Кроме того, он оценивает влияние среды совместного обучения и инструментов геймифицированного обучения на вовлеченность учащихся и когнитивное развитие. Результаты подчеркивают необходимость включения философских принципов в учебные программы для повышения способности учащихся решать сложные социальные проблемы.

Ключевые слова: Инновационная педагогика, критическое мышление, философское знание, сократический диалог, геймификация, совместное обучение, цифровые инструменты, методы обучения.

INNOVATIVE EDITORIAL TECHNOLOGIES, METHODS AND TOOLS FOR FORMING CRITICAL THINKING ABILITY IN STUDENTS THROUGH PHILOSOPHICAL KNOWLEDGE

Annotation. This article examines innovative pedagogical technologies, methods and tools designed to develop critical thinking skills in students through philosophical knowledge. Emphasizing the integral role of philosophy in developing analytical, reasoning and evaluative skills, the article examines strategies such as Socratic dialogue, discussion methods and digital platforms. By integrating philosophical discourse with modern educational methodologies, the study highlights how critical thinking can be developed in modern classrooms. In addition, it assesses the impact of collaborative learning environments and gamified educational tools on student engagement and cognitive development. The findings highlight the need to incorporate philosophical principles into curricula to enhance students' ability to solve complex social problems.

Keywords: Innovative pedagogy, critical thinking, philosophical knowledge, Socratic dialogue, gamification, collaborative learning, digital tools, educational methods.

KIRISH

Tanqidiy fikrlash ta'limning muhim kompetensiyasi bo'lib, o'quvchilarga ma'lumotni asosli va aks ettiruvchi tarzda tahlil qilish, baholash va sintez qilish imkonini beradi. Falsafiy bilimlarning ta'limga integratsiyalashuvi tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun chuqur yo'l ochadi. Innovatsion pedagogik texnologiyalar, usullar va vositalarni qo'llash orqali o'qituvchilar izlanish, fikrlash va axloqiy fikrlashni rivojlantiradigan muhitni yaratishi mumkin. Tez texnologik taraqqiyot va global muammolar bilan belgilanadigan davrda o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish ta'limning asosiy maqsadiga aylandi. Falsafa intizom sifatida mantiqiy fikrlash, axloqiy izlanish va reflektiv tahlilga e'tibor qaratish orqali ushbu ko'nikmalarni rivojlantirish uchun noyob vositalarni taklif etadi. Innovatsion pedagogik texnologiyalar va usullardan foydalangan holda, o'qituvchilar falsafiy bilimlarni ochiq va qiziqarli qilishlari mumkin, bu uning tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qilishini ta'minlaydi. Ushbu maqola falsafiy

bilimlar orqali tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning turli innovatsion yondashuvlarini o'rganadi, taniqli olimlarning fikrlariga tayanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Falsafa talabalarni bilim, mavjudlik va axloqqa oid fundamental savollarga jalb qilish orqali tanqidiy fikrlash uchun asos yaratadi. Ta'lim falsafasining kashshofi Jon Dyui ta'limda aks ettiruvchi izlanishning muhimligini ta'kidlaydi. Dyuning ta'kidlashicha, falsafa o'quvchilarni taxminlarga shubha qilish, tushunchalarni tahlil qilish va asosli dialogga kirishishni o'rgatadi va bu uni tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun ideal vositaga aylantiradi. Falsafa o'z-o'zidan savol berish, fikr yuritish va taxminlarni tahlil qilishni rag'batlantiradi, bu uni tanqidiy fikrlash uchun tabiiy vositaga aylantiradi. [1.p-13.] Sokratik dialogdan tortib ekzistensial bahslargacha bo'lgan falsafiy an'analar talabalarni dalillarni ifodalashga, dalillarni baholashga va muqobil istiqbollarni ko'rib chiqishga chaqiradi. Ushbu asos nafaqat kognitiv ko'nikmalarni keskinlashtiradi, balki intellektual kamtarlik va moslashuvchanlikni rivojlantiradi.

Immanuil Kantning "Bilishga jur'at et" ("Sapere aude") chaqirig'i falsafiy ta'limning o'zgaruvchan imkoniyatlarini ta'kidlaydi. [2.c-43.] Kantning intellektual avtonomiyaga urg'u berishi tanqidiy fikrlash maqsadlariga mos keladi, talabalarni mustaqil fikrlashga va dogmatik e'tiqodlarga qarshi kurashishga undaydi.

TADQIQOT TAHLILI

Falsafa talabalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Uning bundagi ta'siri bir necha jihatdan namoyon bo'ladi:

1. Mustaqil fikrlashga o'rgatish va malakalarini shakllantirish: Falsafa talabalarni muayyan masalalarga nisbatan o'zlarining shaxsiy nuqtai nazarlarini shakllantirishga, mavjud qarashlarni tanqid qilish va ularga mustaqil baho berishga o'rgatadi. Falsafiy muammolarni muhokama qilish jarayonida talabalar mustaqil fikr yuritish, argumentlar keltirish va o'z fikrlarini asoslash malakalarini rivojlantiradilar.[3.] Falsafa mantiq qonuniyatlarini chuqur o'rganishga asoslangan. Talabalar falsafiy matnlarni o'qish, tahlil qilish va ulardagi mantiqiy xatolarni aniqlash jarayonida o'zlarining mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini oshiradilar. Bu esa ularning boshqa sohalarda ham mantiqiy va aniq fikr yuritishlariga yordam beradi.

2. Tahliliy qobiliyatlarni rivojlantirish: Falsafa talabalarni muammolarni tahlil qilish, ularni tarkibiy qismlarga ajratish va har bir qismni alohida o'rganishga o'rgatadi. Murakkab falsafiy tushunchalarni o'rganish jarayonida talabalar o'zlarining tahliliy qobiliyatlarini rivojlantirib, murakkab masalalarni yechishda ulardan foydalanishni o'rganadilar.

3. Kritik baholash va muammolarni hal qilish malakalarini rivojlantirish: Falsafa talabalarga turli fikrlar va qarashlarni tanqidiy baholashga, ularning kuchli va kuchsiz tomonlarini aniqlashga va o'zlarining xulosalarini chiqarishga o'rgatadi. Bu esa talabalarning ma'lumotlarni tanqidiy baholash va yolg'on ma'lumotlarga moyilligini kamaytiradi. Falsafa muammolarga yangicha yondashuvlarni topishga, ularni har tomonlama o'rganishga va turli yechimlarni taklif qilishga o'rgatadi. Bu esa talabalarning muammolarni hal qilishdagi ijodiy va innovatsion fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. [4]

O'z-o'zini tarbiyalashga yordam: Falsafa talabalarni o'z fikrlarini tanqid qilish, xatolarini tan olish va ulardan saboq olishga o'rgatadi. Bu esa ularning o'z-o'zini tarbiyalash va rivojlantirish jarayonida muhim rol o'ynaydi. Xulosa qilib aytganda, falsafa talabalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda juda muhim rol o'ynaydi. Ularning mustaqil fikrlash, mantiqiy tahlil, kritik baholash va muammolarni yechish malakalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu esa ularning kelgusidagi hayotlarida muvaffaqiyatga erishishlarida muhim ahamiyatga ega.

METODOLOGIYA

Falsafiy ta'limda texnologiyadan foydalanish tanqidiy fikrlashni o'rgatish va rivojlantirish usullarini o'zgartirdi. Asosiy innovatsiyalarga quyidagilar kiradi:

Raqamli falsafa platformalari va Gamifikatsiya: Coursera va EdX kabi onlayn platformalar viktorinalar, muhokama forumlari va virtual bahslar kabi interaktiv elementlarni birlashtirgan falsafa kurslarini taklif qiladi. Ushbu platformalar talabalarni falsafiy tushunchalar bilan faol shug'ullanishga undaydi. Falsafiy dilemmalarni o'z ichiga olgan ta'lim o'yinlari, masalan, simulyatsiya qilingan stsenariylarda axloqiy qarorlar qabul qilish, tanqidiy fikrlashni kuchaytiradi. Masalan, "Papers, Please" o'yini o'yinchilarni axloqiy dilemmalarni hal qilishga chaqiradi, bu esa aks ettiruvchi fikrlashni rivojlantiradi.

Sun'iy intellekt (AI) vositalari va virtual haqiqat (VR) simulyatsiyalari: Sokratik kabi sun'iy intellekt vositalari o'quvchilarga falsafiy savollarni o'rganishda yordam beradi, tushuntirishlar berish va Sokratik savollarni qo'llab-quvvatlaydi. [6.c-40.] Ushbu vositalar o'rganish tajribasini shaxsiylashtiradi, falsafiy g'oyalar bilan chuqur shug'ullanishni rag'batlantiradi. VR muhitlari talabalarni axloqiy va falsafiy qarorlar qabul qilishni talab qiladigan tarixiy yoki faraziy stsenariylarga jalb qiladi. Masalan, trolleybus muammosining VR simulyatsiyasi talabalarga axloqiy dilemmalarni dinamik tarzda boshdan kechirish va tahlil qilish imkonini beradi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Falsafani o'qitishning innovatsion usullari faol o'rganish, hamkorlik va fanlararo yondashuvlarga qaratilgan:

Sokratik seminarlar va falsafiy so'rov doiralari: Sokrat ta'limotiga asoslangan Sokratik usul ochiq savollar orqali tanqidiy muloqotni rag'batlantiradi. Talabalar o'z e'tiqodlarini tanqidiy tekshiradigan munozaralarga yordam berish orqali o'qituvchilar tahliliy va baholash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Metyu Lipmanning (1991) Bolalar uchun falsafa (P4C) modelidan ilhomlangan so'rov doiralari falsafiy matnlar va savollarni hamkorlikda o'rganishni o'z ichiga oladi. Bu usul dialog, tanqidiy so'roq va o'zaro hurmatga urg'u beradi. [7.p-83-108.]

Qaytarilgan sinflar: teskari sinf modelida talabalar uyda falsafiy o'qishlar yoki videoma'ruzalar bilan shug'ullanishadi va dars davomida muhokamalar va tadbirlarda qatnashadilar. Ushbu yondashuv tanqidiy ishtirok va Sokratik muloqot uchun sinfdagi vaqtni maksimal darajada oshiradi.

Falsafiy bilimlarni birlashtirgan ta'lim vositalari tanqidiy fikrlash uchun tuzilgan imkoniyatlarni taqdim etadi:

Falsafiy matnlar va izohlar: Izohlar yoki boshqariladigan o'qish savollari bilan birlashtirilgan asosiy falsafiy matnlar o'quvchilarga murakkab dalillarni ajratib ko'rsatishga va tanqidiy tahlil qilishga yordam beradi. Masalan, Dekartning meditatsiyalarini tahlil qilish talabalarni gnoseologik taxminlarga shubha qilishga undaydi.

Vaziyatni o'rganish va axloqiy stsenariylar: Haqiqiy axloqiy dilemmalar yoki xayoliy stsenariylardan amaliy tadqiqotlar sifatida foydalanish talabalarga falsafiy

tamoyillarni aniq muammolarga qo'llash imkonini beradi. Masalan, genetik muhandislikning axloqiy oqibatlarini o'rganish tanqidiy axloqiy fikrlashni rivojlantiradi.

Hamkorlik vositalari va kontseptsiya xaritasi: Google Docs yoki Padlet kabi raqamli hamkorlik platformalari o'quvchilarga birgalikda falsafiy dalillar yaratish, fikr almashish va o'zaro fikr almashish imkonini beradi, bu esa tanqidiy ishtirok va hamkorlikda o'rganishga yordam beradi. MindMeister yoki Coggle kabi vositalar talabalarga falsafiy g'oyalarni vizual tarzda tartibga solish va bog'lashda yordam beradi, ularning murakkab tushunchalarni tahlil qilish va sintez qilish qobiliyatini oshiradi.

Butun dunyo bo'ylab ta'lim muassasalari falsafani o'qitishga innovatsion yondashuvlarni muvaffaqiyatli joriy qildilar:

Bolalar uchun falsafa (P4C): Metyu Lipman tomonidan ishlab chiqilgan P4C yosh o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun hikoya va dialogdan foydalanadi. Yoshga mos falsafiy savollar bilan shug'ullanish orqali o'quvchilar fikrlash va izlanish qobiliyatlarini rivojlantiradilar.

Stenfordning jamiyatlardagi etikasi dasturi va onlayn falsafa kurslari: Stenford universiteti dasturi falsafiy axloqni iqlim o'zgarishi va sog'liqni saqlash kabi real muammolar bilan birlashtiradi. Talabalar axloqiy dilemmalarni tanqidiy tahlil qilishga yordam berib, amaliy tadqiqotlar va munozaralarda qatnashadilar. Edinburg universitetining falsafaga kirishi MOOC interaktiv viktorinalar va munozara taxtalarini o'z ichiga oladi, talabalarni global, hamkorlik muhitida falsafiy g'oyalar bilan tanqidiy munosabatda bo'lishga undaydi.. [34-35.]

Innovatsion pedagogik texnologiyalar va uslublar katta istiqbolga ega bo'lishi bilan birga, ularda quyidagi muammolar ham mavjud:

- Mavjudlik: Raqamli vositalar va platformalardan adolatli foydalanishni ta'minlash innovatsion pedagogikaning keng joriy etilishi uchun juda muhimdir.
- O'qituvchilar malakasini oshirish: O'qituvchilar falsafiy ta'limda yangi texnologiya va usullarni samarali tadbiq etish uchun malaka oshirishga muhtoj.

➤ An'ana va innovatsiyani muvozanatlash: Innovatsiya muhim bo'lsa-da, an'anaviy falsafiy izlanishlarning chuqurligi va qat'iyligini saqlab qolish muhim bo'lib qolmoqda.

Ushbu qiyinchiliklarga qaramay, falsafa orqali tanqidiy fikrlashni rivojlantirish imkoniyatlari juda katta. Rivojlanayotgan texnologiyalar, fanlararo yondashuvlar va global hamkorlik innovatsiyalar va inklyuzivlik uchun imkoniyatlar yaratadi.

XULOSA

Innovatsion pedagogik texnologiyalar, usullar va vositalar falsafiy bilimlar o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish yo'llarini o'zgartirmoqda. Raqamli platformalar va VR simulyatsiyalaridan tortib, Sokratik seminarlar va so'rov doiralarigacha, bu yondashuvlar o'quvchilarni mazmunli, aks ettiruvchi so'rovga jalb qiladi. Falsafiy ta'limni zamonaviy pedagogik innovatsiyalar bilan uyg'unlashtirish orqali o'qituvchilar o'quvchilarni tobora murakkablashib borayotgan dunyoda harakat qilish uchun zarur bo'lgan tanqidiy fikrlash ko'nikmalari bilan qurollantirishlari mumkin. Innovatsion pedagogik texnologiyalar, uslublar va vositalar falsafiy bilimlar orqali tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun transformativ salohiyatni taqdim etadi. Ushbu strategiyalarni ta'lim tizimiga integratsiyalash orqali o'qituvchilar talabalarni murakkab ijtimoiy muammolarni tahliliy aniqlik va axloqiy tushuncha bilan boshqarishga tayyorlashlari mumkin. Bunday innovatsiyalarni doimiy ravishda o'rganish va qo'llash falsafaning zamonaviy ta'limda dolzarbligini ta'minlaydi. Dyui, Lipman va Kant kabi olimlarning fikrlariga tayangan holda, ushbu maqola falsafaning ta'limdagi doimiy dolzarbligini ta'kidlaydi. Texnologiya va pedagogika taraqqiyoti davom etar ekan, bu yangiliklarni puxta o'ylangan holda qo'llash falsafiy ta'limning intellektual va axloqiy rivojlanish uchun kuchli vosita bo'lib qolishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Dewey J. The middle works of John Dewey, Volume 13, 1899-1924: Journal Articles, Essays, and Miscellany Published in the 1921-1922 Period. – SIU press, 2008. – T. 13.
2. Krouglov A. N. Sapere aude: Understanding or Reason? //Problems of Reason: Kant in Context. – 2024. – T. 226. – C. 43.
3. O'ktamovich N. S. ZAMONAVIY PEDAGOKLARNING PEDAGOGIK F AOliyatida falsafaning o'rni //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2023. – T. 3. – №. 2.

4. Dilfuza O. . FALSAFA FANI YURTIMIZDAGI O'RNI //THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY. – 2024. – T. 2. – №. 20. – C. 37-38.
5. Sicart M. Papers, please //How to Play Video Games. – 2019. – T. 1. – C. 149.
6. Ulasheva A., Olloqulova F. TA'LIMIDA TIZIMIDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI //Models and methods in modern science. – 2023. – T. 2. – №. 4. – C. 40-44.
7. Lipman, Matthew. "Thinking skills fostered by philosophy for children." *Thinking and learning skills*. Routledge, 2014. 83-108.
8. Reich J. Rebooting MOOC research //Science. –2015. – T. 347. – №. 6217. – C. 34-35.
9. Isakova A., Shatunova O., Mahmudova M. TANQIDIY FIKRLASH IMKONIYATLARI //Молодые ученые. – 2023. – T. 1. – №. 9. – C. 91-93.
10. Sicart M. Papers, please //How to Play Video Games. – 2019. – T. 1. – C.
11. Islomjanovna A. M. Bolaning ijtimoiylashuv jarayonidagi omillar hamda oila va jamiyatning ahamiyati //International Journal of Education, Social Science & Humanities. – 2024. – T. 12. – №. 6. – C. 1154-1158.
12. Исламджановна А. М. ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ.
13. Исламджановна А. М. Культурные традиции ислама и их современное значение // World Bulletin of Social Sciences. – 2022. – T. 9. – C. 198-202.
14. Zaynobiddinova N. I. Globallashuv jarayonining yoshlar mentalitetiga ta'siri //NamDU axborotnomasi. – 2024. – T. 1. – №. 6. – C. 330-332.
15. Islamjanovna A. M. PROBLEMS OF FORMING AND DEVELOPING CREATIVE THINKING IN STUDENTS DURING GLOBALIZATION //International Journal of Pedagogics. – 2024. – T. 4. – №. 12. – C. 82-85.
16. Islomjanovna A. M. Traditions of culture in Islam and their modern significance //World Bulletin of Social Sciences. – 2022. – T. 9. – C. 198-202.